

## ALEXANDRU FILIPAȘCU (1902-1952)

*Prof. drd. ION PETROVAI  
Petrova*

Cărturarul patriot Alexandru Filipașcu s-a născut la 20 aprilie 1902 în Petrova Maramureșului, localitatea în care se păstrează și astăzi, în chip eroid, tradițiile românești pure, perpetuate din generație în generație prin cărturari de seamă ca Nicolae Petrovay, Georgiu Petrovay, Gheorghe Bilașcu și Vasile Filipciuc, care s-au impus ca modele reale pentru doctorul în teologie și filozofie care a fost istoricul Alexandru Filipașcu de Dolha și Petrova.

Fiu de țărani, cu bună stare materială, Alexandru Filipașcu își face studiile primare în comuna natală, pe cele liceale la Sighetu Marmatei și Beiuș, iar școlile superioare la Roma, unde urmează cursurile Facultății de Teologie și la Lvov unde urmează cursurile Facultății de Filozofie. Aici își ia, în 1927, doctoratul în filozofie și teologie. Cercetător asiduu al istoriei Maramureșului, încă de pe vremea când era elev și student, Alexandru Filipașcu a parcurs întreaga istoriografie existentă referitoare la Țara Maramureșului, ambiționându-se să parcurgă drumul rodnic de adunare a informațiilor de la oamenii pe care i-a cunoscut, din biblioteci și, mai ales, din arhivă, care putea să-i ofere bucuria tipăririi primei istorii a Maramureșului. În paralel cu activitatea didactică desfășurată ca profesor la Zalău, Vișeu de Sus, Sighetu Marmatei, Sibiu și Cluj, Alexandru Filipașcu a desfășurat și o intensă muncă de cercetare, urmând în gând și faptă pe patrioții maramureșeni, profesor universitar doctor Gheorghe Bilașcu, doctor Gavrilă Iuga și doctor Vasile Filipciuc, pe care i-a avut model în tinerețe.

Pentru a avea acces în arhivele județului, ilustrul cărturar acceptă pentru 5 ani funcția de primar locuitor al Sighetului, în ale cărui arhive „...se mai păstrează câteva vagoane de material istoric”.<sup>1</sup>

Ca urmare a activității sale de român adevărat, cum o cereau vremurile acelea, după 30 august 1940, este nevoit să părăsească Maramureșul, purtat de soartă prin țară, la Alba Iulia, Sibiu și Cluj, intrând totodată în rândul cadrelor universitare, fiind asistent între 1943 și 1945, șef de lucrări între 1945 și 1948 și profesor între 1948 și 1952.

Moare în 20 decembrie 1952 ca deținut politic pe șantierul “Dunăre-Marea Neagră”.

Literatura istorică îl definește ca "...istoric regional preocupat de istoria Maramureșului, a voievodatului maramureșean, genealogia unor familii nobile române din această provincie istorică."<sup>2</sup>

În perioada interbelică tinerii cărturari din generația lui Alexandru Filipașcu și-au propus să împlinească visul ilustrului cărturar doctor Ioan Mihalyi de Apșa, rămas neterminat spre a realiza o **Istorie a Comitatului Maramureș**. Prima și singura sinteză asupra acestui străvechi pământ românesc a scris-o Alexandru Filipașcu după o trudă de peste 8 ani, timp în care a poposit în biblioteci, pe teren și-n arhivele județului Maramureș.

În 1940 Dictatul de la Viena îl face să plece forțat de pe meleagurile natale și, între bunurile de preț pe care este nevoit să le ia un refugiat, cărturarul nu uită să pună manuscrisul **Istoriei Maramureșului** care, grație sprijinului unor români de suflet precum Ion Lugojeanu și Nichifor Crainic, va vedea în același an lumina tiparului la București. Lucrarea aceasta care, după opinia autorului, nu este "...un studiu complet și întocmit după toate cerințele istoriografiei moderne"<sup>3</sup>, dar după cum apreciază prefațatorul ei Ion Lugojeanu "...cartea este mai mult decât o operă istorică: este munca unui om inimos, plin de iubire pentru nobilul pământ al străbunilor săi; este o lucrare trăită intens de un maramureșean, care cunoaște cele mai ascunse unghiuri ale provinciei lui și simte adânc prin intuiția, pe care i-au lăsat-o moștenire înaintașii lui - toată măreția unui trecut care a dat neamului descălecători de țară"<sup>4</sup>.

În același spirit au fost realizate articolele din presă și celelalte lucrări publicate de Alexandru Filipașcu, ori cele rămase în manuscris. Pentru prima categorie trebuie să amintim **De la Români din Maramureș. Oameni, locuri, cântece**<sup>5</sup>, **Le Maramureș**<sup>6</sup>, **Luptătorul maramureșean dr. Vasile Filipciuc**<sup>7</sup>, **Voievodatul Maramureșului. Origine, structura și tendințele lui**<sup>8</sup>. În manuscris<sup>9</sup> au rămas **Naționalitățile Maramureșului în lumina mărturiilor documentare, Maramureșul voievodal în lumina noilor cercetări istorice, Bihorul românesc**, toate aceste lucrări reprezentând tentative cu rezultate pozitive de a valorifica și strânge la un loc o documentație amplă, în mare măsură inedită despre trecutul patriei noastre.

"Timpul n-a mai avut răbdare..." ca toate acestea să se decanteze și autorul să sintetizeze "... la un nivel mult superior" - cum constată Radu Popa că s-a petrecut procesul de maturizare al cercetătorului - în cazul celei de-a doua monografii redactată în limba franceză, la câțiva ani după ce-a publicat, în 1940, **Istoria Maramureșului, Le Maramureș**.

După cum arată cercetătorul Valeriu Achim<sup>10</sup>, meritele lucrărilor istoricului Alexandru Filipașcu constau "...în bogăția

informației în prezentarea proceselor istorice locale în contextul istoriei naționale românești, în faptul că respinge, argumentat, unele interpretări tendențioase ale istoriografiei din străinătate”.

În vremea în care au apărut lucrările lui Alexandru Filipașcu, ele au avut un incontestabil rol propagandistic, iar rezultatul unor cercetări de anvergură din ultima vreme, al căror conținut a făcut obiectul unor lucrări devenite de referință, confirmă autenticitatea modalităților de interpretare și susținere a unor fenomene și procese istorice desfășurate în Maramureș<sup>11</sup>, în abordarea cărora un prim și însemnat pas l-a făcut istoricul maramureșean și patriotul Alexandru Filipașcu în urmă cu mai bine de o jumătate de veac.

Opera cărturarului Alexandru Filipașcu este rodul unei pasiuni mereu întinerite, care n-a avut norocul să se finalizeze, al puternicului sentiment patriotic și stă mărturie unei conștiințe de român adevărat care a știut foarte bine ce trebuie făcut pentru istoria și cultura Maramureșului, care s-a străduit, după puterile sale, să împlinească visul marilor săi predecesori.

Este de datoria noastră, a urmașilor, să venim și să ștergem praful uitării de pe rodul trudei unui istoric precum Alexandru Filipașcu, care merita mult mai multă atenție decât i s-a acordat până în 1990. Gestul nostru, din prezenta lucrare, îl socotim doar un început de valorificare a operei acestui destul de însemnat cărturar maramureșean. Anul 2002 a fost, pentru maramureșeni și istoriografia românească „anul Filipașcu” fiindcă s-a comemorat semicentenarul morții și s-a omagiat centenarul nașterii istoricului. Datorită fiicei distinsului cărturar, Livia Filipașcu-Piso, în anul 2003, după 60 de ani de la redactare, s-a tipărit lucrarea lui Alexandru Filipașcu **Patronime maramureșene** care a stârnit un viu interes în rândul istoricilor actuali. Profesorul universitar doctor Ioan-Aurel Pop, unul dintre distinșii medievaliști contemporani prefațând lucrarea apărută postum arată că: „Trecutul maramureșan nu a fost pentru Alexandru Filipașcu, pur și simplu, o istorie locală sau regională, ci a devenit o icoană a vieții românilor în legătură cu celelalte țări și provincii românești, dar și cu locuitorii așezați și colonizați de-a lungul timpului printre românii maramureșeni”<sup>12</sup>. Faptul că școala din comuna natală îi poartă numele este un semn al începutului reabilitării acestui distins cărturar. E loc și de o casă muzeu sau măcar de o placă memorială și-n Sighetu Marmăției, oraș al cărui prim modernizator a fost în calitatea sa de edil al acestei așezări istorice. Dacă antum istoricul nu s-a putut împlini, ca personalitate marcantă a Țării Maramureșului, sperăm ca postum Alexandru Filipașcu să devină ce merita din plin.

## NOTE

1. Al. Filipașcu, **Istoria Maramureșului**, București, Tipografia Universul, 1940, p. 5.
2. **Enciclopedia Istoriografiei Românești**, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978, p. 142.
3. Ibidem, p. 5.
4. Ion Lugojeanu, **Prefață la „Istoria Maramureșului”, de Alexandru Filipașcu**, București, Tipografia Universul, 1940, p.3.
5. Al. Filipașcu, **De la Români din Maramureș. Oameni, locuri, cântece.**”, Sibiu, Editura Asociațiunii “Astra”, 1943, p.87.
6. Al. Filipașcu, **Le Maramureș**, Sibiu, Centrul de studii și cercetări privitoare la Transilvania, 1944.
7. Al. Filipașcu, **Luptătorul maramureșean Dr. Vasile Fillpciuc**, Sibiu, Institutul de Arte Grafice “Dacia Traiană”, 1944.
8. Al. Filipașcu, **Voivodatul Maramureșului. Originea, structura și tendințele lui**, Sibiu, Tipografia “Astra Culturală”, 1945.
9. Arhiva profesorului Dr. Alexandru Filipașcu din Cluj Napoca aflată în posesia biologului, dr. Alexandru Filipașcu – Junior.
10. V. Achim, **Un cărturar patriot**, în: „Pentru Socialism”, Baia Mare, 28, nr. 6896, 25 decembrie 1977, p. 2.
11. Ștefan Pascu, **Voievodatul Transilvaniei**, Vol. I., Cluj, Editura Dacia, 1971, p. 213-217, 468-471.
12. Al. Filipașcu, **Patronime maramureșene genealogia familiei de Dolha și Petrova**, Editura Albatros, București, 2003, p. 5.